

Έργο της θεολογίας είναι να προσεγγίζει και να αντιμετωπίζει τα προβλήματα κάθε εποχής

Επιστήμες / Επιστήμη & Θρησκεία / Θεολογία

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Η πρόοδος της επιστήμης δημιουργεί εκπλήξεις, που οδηγούν τον άνθρωπο σε αποκαλύψεις. Αλλά και πάλι οι αποκαλύψεις αυτές προσλαμβάνουν δημιουργικό ή καταστροφικό χαρακτήρα ανάλογα με την ανθρώπινη αυτεξουσιότητα. Όλες όμως οι αποκαλύψεις της επιστήμης βρίσκονται στο επίπεδο του κτιστού που περιορίζεται από την φθορά και τον θάνατο. Η μόνη πραγματική αποκάλυψη για τον άνθρωπο είναι αυτή που προσφέρεται με την υπέρβαση των ορίων της φθοράς και του θανάτου. Και η αποκάλυψη αυτή δεν προέρχεται ούτε μπορεί να προέλθει από την επιστήμη ή την τεχνολογία. Δεν μπορεί να προέλθει ούτε από την ανθρώπινη θρησκεία ή την ιδεολογία. Οποιαδήποτε αποκάλυψη στο επίπεδο της κτιστότητας αδυνατεί να οδηγήσει στο άκτιστο. Εδώ η λύση μπορεί να δοθεί μόνο με την παρεμβάση του ακτίστου μέσα στο κτιστό.

Ο Χριστιανισμός φωτίζει τον χώρο του κτιστού με την αποκάλυψη του ακτίστου.

Για να φωτίσει όμως το κτιστό, πρέπει να το προσλάβει με συμπάθεια και αγάπη. Η πρόσληψη πάλι αυτή δεν γίνεται άκριτα και αδιάκριτα. Ο Λόγος του Θεού προσέλαβε ολόκληρη την φύση του ανθρώπου πλην της αμαρτίας που αποτελούσε και αποτελεί παραφθορά της φύσεως του. Και οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν προσέλαβαν τον ελληνικό και τον προχριστιανικό η τον εξωχριστιανικό κόσμο άκριτα και αδιάκριτα, αλλά με σύνεση και περίσκεψη.

Έργο της θεολογίας σε κάθε εποχή δεν είναι να επιστρέφει στην θεολογία των Πατέρων της Εκκλησίας ούτε να λύνει τα προβλήματα της εποχής της με τις λύσεις που έδωσαν εκείνοι στα προβλήματα της δικής τους εποχής. Έργο της θεολογίας είναι να προσεγγίζει, να προσλαμβάνει και να αντιμετωπίζει τα προβλήματα κάθε εποχής μέσα στην γενικότερη προοπτική της προσφέροντας την δική της λύση με την αναγωγή τους στην άκτιστη αποκάλυψη. Χωρίς την αναγωγή αυτή κάθε ανθρώπινη επιτυχία αποδεικνύεται εφήμερη και συμβατική. Όπως emphaticά τονίζει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, «το απρόσληπτον, αθεράπευτον· ο δε ήνωται τω Θεώ τούτο και σώζεται» [14]. Όποιο στοιχείο της ανθρώπινης ζωής και του κόσμου δεν προσλαμβάνεται και δεν αφομοιώνεται από την Εκκλησία με την θεολογία της, τα μυστήρια, την αγάπη και την προσευχή της, παραμένει

μακριά από την θεαπευτική και μεταμορφωτική δύναμη του Αγίου Πνεύματος [15].

Ο μόνος που πρόσφερε και προσφέρει την άκτιση αποκάλυψη στον κόσμο είναι ο Χριστός. Στο πρόσωπο του Χριστού ενώθηκε υποστατικά και θεμελιώθηκε οντολογικά η κοινωνία του κτιστού με το άκτιστο. Έτσι και η υπέρβαση της φθοράς και του θανάτου, που πραγματοποιήθηκε με την ανάσταση του Χριστού, δωρίζεται στον άνθρωπο με την συμμετοχή του στο σώμα του Χριστού, την Εκκλησία. Η δωρεά αυτή δεν είναι κάποια αναβίωση στην κτιστή πραγματικότητα, αλλά πρόσληψη στην άκτιστη και ακατάλυτη θεία ζωή. Είναι η αποκάλυψη, που βιώνεται «εκ μέρους» κατά την επίγεια ζωή και αναμένεται στην πληρότητά της κατά την μέλλουσα. Ήδη όμως και η επιστημονική ακόμα προσέγγιση της κτιστής δημιουργίας από τον άνθρωπο αποτελεί προανάκρουσμα της κοινωνίας του ως δημιουργήματος «κατ' εικόνα Θεού» στην άκτιστη και ακατάλυτη θεία πραγματικότητα.

Ο εκπληκτικός η «δαιμόνιος» νους του ανθρώπου, όπως τον χαρακτηρίζει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, ως δημιούργημα του Θεού, «φυσικώς έχει το φρονεΐν». Και μολονότι έχει από τον Θεό την δυνατότητα του «φρονεΐν», μπορεί με το αυτεξούσιο γνωμικό θέλημά του να εκτρέπεται από το φυσικό θέλημα του και να παραφρονεί [16]. Μπορεί να περιφρονεί τους λόγους της δημιουργίας και να ακολουθεί τους λογισμούς της εμπαθούς και σκοτισμένης διανοίας του. Έτσι, ενώ η ύπαρξη της δημιουργίας παραπέμπει στον Δημιουργό της και η επιστημονική προσέγγισή της στην δοξολογία του, ο άνθρωπος «μωραίνεται» [17], υποκύπτει στον ναρκισσμό του και θεοποιεί τον εαυτό του. Αυτό μαρτυρούν και τα σοβαρά προβλήματα και αδιέξοδα που προκύπτουν με την ραγδαία επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη, όπως είναι ο έλεγχος της πυρηνικής ενέργειας και η οικολογική κρίση.

Ένα τέλος σημείο, στο οποίο φαίνεται να συμπίπτει κάπως η θεολογική με την επιστημονική μεθοδολογία, είναι το σημείο της χρήσεως υποθέσεων και επαληθεύσεων η διαψεύσεων πραγμάτων και εννοιών. Οι μεγαλύτερες επιστημονικές ανακαλύψεις προέκυψαν με την διατύπωση υποθέσεων που έγιναν με την διαίσθηση επιστημόνων, οι οποίες υπερέβαιναν η και έρχονταν σε αντίθεση με την εμπειρική αμεσότητα, αλλά επαληθεύτηκαν στην πράξη.

Κάτι παρόμοιο υπάρχει και στην θεολογική γνωσιολογία. Θεμελιώδεις χριστιανικές αλήθειες, που είναι λογικά ασύλληπτες η και αντίθετες με την καθημερινή εμπειρία, γίνονται εμπειρικά προσιτές και αντιληπτές. Στο Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο ο ίδιος ο Χριστός παρουσιάζεται να λέει στους ακροατές του: «Η δική μου διδαχή δεν είναι δική μου αλλά εκείνου που με απέστειλε. Αν θέλει κάποιος να

κάνει το θέλημα του Θεού, θα καταλάβει αν η διδαχή μου προέρχεται από τον Θεό η αν εγώ μιλώ από τον εαυτό μου» [18]. Κάτι παρόμοιο ισχύει και για τις εντολές των Μακαρισμών που υπάρχουν στα δύο συνοπτικά Ευαγγέλια.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι οι «σκληροί λόγοι» του Χριστού και οι «υπερβολικές απαιτήσεις» που προβάλλονται στους πιστούς επαληθεύονται με απόλυτη ακρίβεια στην ζωή και την διαγωγή των Αγίων και των Μαρτύρων της Εκκλησίας. Υπεράνθρωπες αρετές και ανήκουστα ασκητικά αθλήματα πραγματοποιούνται αδιάκοπα μέχρι σήμερα στην ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας από απλούς πιστούς, που παίρνουν στα σοβαρά την τήρηση της πίστεώς τους. Όπως η τεχνολογία παύει να θαυμάζεται μέσα για την επαλήθευση και την εφαρμογή των επιστημονικών θέσεων, έτσι και η ασκητική ζωή σε σχέση με την πίστη στον Χριστό επαληθεύει και πραγματοποιεί θέσεις, που παρουσιάζονται στον άνθρωπο της καθημερινότητας υπερβολικές και απραγματοποίητες.

Οι άνθρωποι, λέει ο Αριστοτέλης, «του ειδέναι ορέγονται φύσει» [19]. Κάθε ανθρώπινη αναζήτηση έχει ως οντολογική αφετηρία κάποια επιθυμία του. Συναφής με την γνωσιολογική αφετηρία που οδηγεί στην επιστημονική αναζήτηση είναι και η αφετηρία που οδηγεί στην θεολογική αναζήτηση. Ο άνθρωπος δεν επιθυμεί πράγματα ανύπαρκτα ή μη ανταποκρινόμενα στις πραγματικές ανάγκες του. «Κάθε πραγματική ανάγκη έχει στο κοσμικό είναι τη δυνατότητα της ικανοποίησης· χρειάζεται μόνο να βρεθεί η οδός προς αυτήν. Στην ιστορία της επιστημονικής προόδου πολλές ιδέες, που φάνηκαν υπέρμετρα τολμηρές, πραγματοποιήθηκαν ήδη μπροστά στα μάτια μας. Επομένως, γιατί θα έπρεπε να αμφιβάλλω αν και η δική μου δίψα της μακάριος αθανασίας και της αιώνιας ένωσης με τον Δημιουργό μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί;» [20].

Όπως η σύγχρονη επιστήμη προχωρεί στην διερεύνηση και επαλήθευση των φυσικών φαινομένων με επιστημονική μεθοδολογία και σε σχέση με τον άνθρωπο, έτσι και η θεολογία προτείνει την προσέγγιση και επαλήθευση των υπαρξιακών της αληθειών με ασκητική μεθοδολογία και σε σχέση με τον Θεό και τον άνθρωπο. Ενώ όμως στην επιστήμη δεν παύει να διατηρείται πάντοτε η αντιπαράθεση υποκειμένου και αντικειμένου, έστω και αν αυτή θεωρείται ως αμοιβαία αλληλεπίδραση, στον χώρο της θεολογίας οι αλήθειες της πίστεως επαληθεύονται πρωτογενώς με άμεση υπαρξιακή σχέση με τον Θεό, χωρίς την διαμεσολάβηση εξωτερικών παραγόντων.

[**Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ**](#)

Παραπομπές:

- 14. Γρηγορίου Θεολόγου, Επιστολή 101, Προς Κληδόνιον, PG 37,181C-84A.**
- 15. Βλ. π. Χρυσοστόμου-Γρηγορίου Τύμπα, Ρούς αυτογνωσίας, Αρμός, Αθήνα 2018, σ. 404.**
- 16. Βλ. Γρηγορίου Παλαμά, Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων 1,1,19, εκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, τομ. 1, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 383.**
- 17. Πρβλ. Ρωμ. 1,22.**
- 18. Βλ. Ιω. 7,16-7.**
- 19. Αριστοτέλους, Μεταφυσικά Α'980α.**
- 20. Αρχιμ. Σωφρονίου(Σαχάρωφ), Περί προσευχής, Έσσεξ Αγγλίας 32009, σ. 118-9.**

<https://bit.ly/2HI9iPt>